

ARKIV - NYT

6. ARGANG

JULI 1991

NR. 2

benævnelsen oldermand. Ved festen sendte de 200 gæster en hilsen til Kongen og modtoginden den sluttede et telegrafisk til lykke fra mæsstæten.

Efter festen kom den dystre hverdag med krig og dermed knaphed på råvarer, priskontrol og monopoltilsyn. I denne tid blev der indført en ugentlig fridag samt fast ferie. I forbindelse med jubilæet havde de aktive bageres stiftet et "Sønderborg bager- og konditorlaugs gensidige hjælpefond" for pensionerede kolleger.

1961 fejrede lauget 325 års jubilæum og ved denne lejlighed fik det en ny fane; den gamle befinder sig på Museet på Sønderborg Slot.

I de senere år er der sket en udflytning fra byens centrum, ligesom teknikken er blevet øget og har medført et højere tempo, hvilket gradvis har medført en nedlæggelse af byens mange smukke caféer.

Mange ville sikkert ønske, at det kunne lade sig gøre at skruetiden tilbage til lys og klunkestole og genoplive de hyggelige caféer i centrum med deres herlige duft af nybagte kager og frisklavet kaffe!

Lokalhistorisk Arkiv var aktivt med til at arrangere en udstilling i rådhuset og fik i denne forbindelse hjælp fra og kontakt til mange nuværende og tidlige bageres i det gamle Sønderborg amt. Rådhusudstillingen blev senere flyttet til bagernes messe og bagermik i SFS-hallen, hvor mange besøgte det sprællevende og aktive 350-årige bagerlaug.

Ester Fick

ARKITEKT HEINRICH NAEVE

Som arkitekt, bygherre og som leder af en lang række større byggerier har Heinrich Naeve i årene fra 1901 til 1925 været med til at sætte sit præg på Sønderborg by.

En del af hans bygninger har måttet vige pladsen for udviklingen, men rundt omkring i byen vidner flere af hans bygningsværker stadig om hans virke på forskellige fronter.

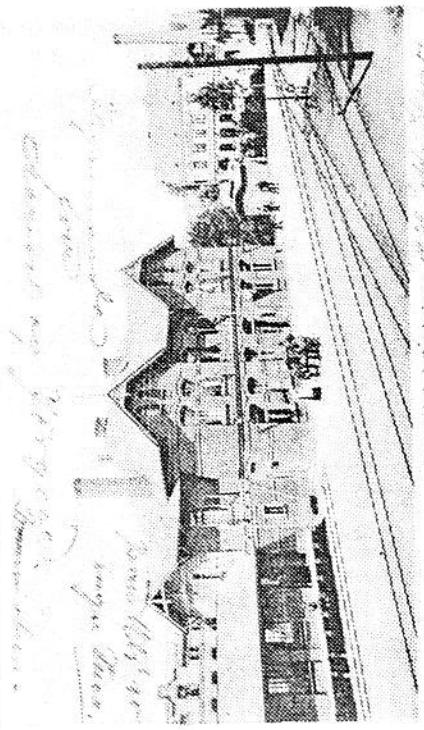
Heinrich Naeve blev født den 20. oktober 1874 i Eckernförde. Efter endt uddannelse som murer blev han ansat i vandbygningsdirektoratet i Flensburg. Bygningen af Kegnæs FYR 1895 førte Naeve til Als, hvor han blev tilsynsførende ved opførelse af fyret.

Kegnæs FYR

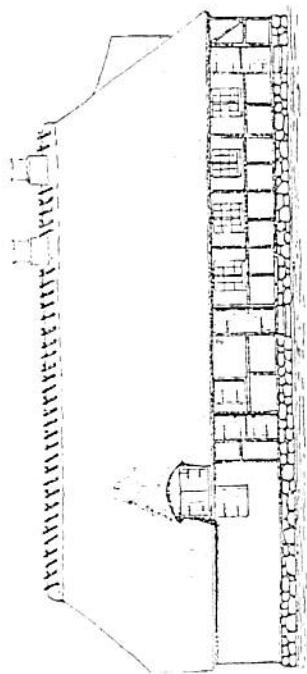
Og hvilken rejse dengang: Først med damper fra Flensburg til Sønderborg, herfra videre med damperen "Fylla", der på sin vej til Fåborg ved at hejse lodsflaget syd for Kegnæs tilkendegav, at

der var passagerer, der skulle i land. Herefter gik turen i både fra "Fylla" til en bølgebryder, hvor landsætningen foregik - og Kegnæs var nået!

Amstsbane-gård i Sønderborg ca. 1900

I årene 1896-98 arbejdede Naeve som tilsynsførende ved etableringen af den alisiske jernbane - både med selve banen og med stationsbygningerne langs banen.

Puhlings Hus

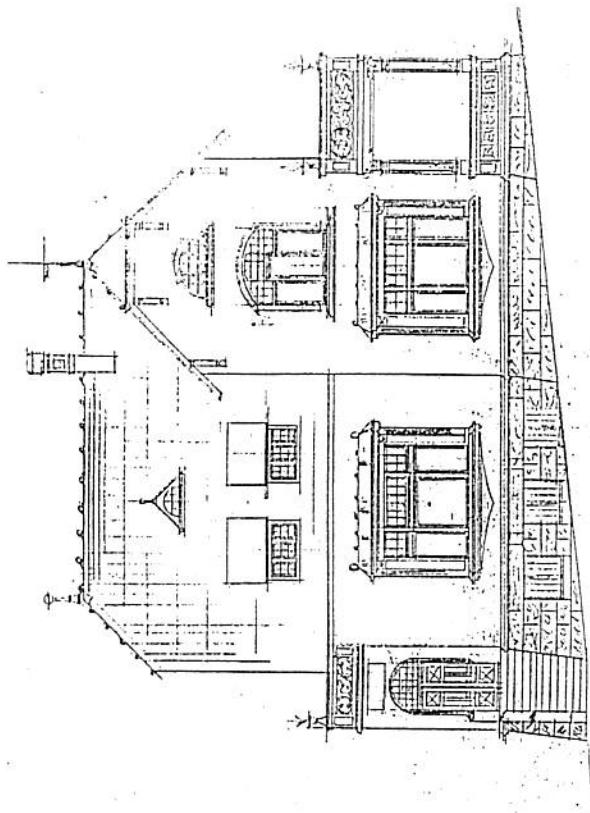
I de sidste år udaførte også tegningen af "Puhlings Hus" - Naeve udaførte også tegningen af "Puhlings Hus" - det sidste stråtakte hus i Sønderborg, der dog i 1898 måtte vige pladsen for "amtsbanegården",

der allerede i 1910 blev erstattet af en større bygning - Rutebilstationen.

Heinrich Naeve, Arkitekt.

Baugeschäft und Techn. Bureau
SONDERBURG.

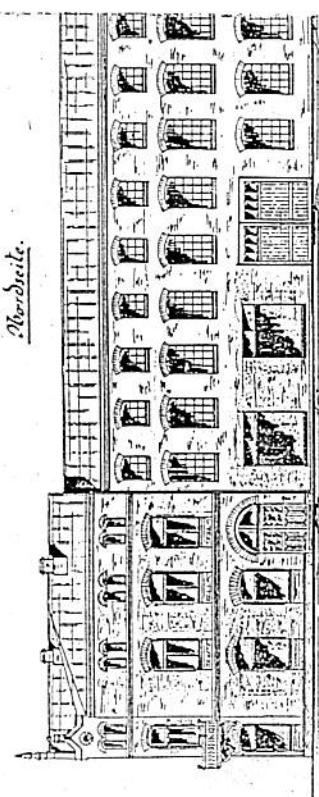
I 1899 rejste Naeve til München, hvor han i et par år studerede ved arkitektskolen for i 1901 at vende tilbage til Sønderborg, hvor han nedsatte sig som selvstændig arkitekt m. v.

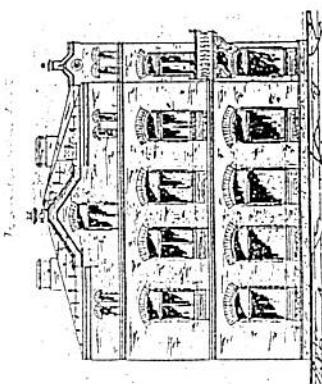
Strandvej 3, tegnet af arkitekt H. Naeve

I de første år som selvstændig stod Naeve for tegning og opførelse af en række enkeltbygninger, bl. a. villaen Strandvej 3, som blev opført for bankdirektør og byrådsmedlem Ia

Motte, i nyere tid nok bedre kendst som van Toornburg's villa. Den overgik senere til ungdomsklub, inden den måtte vige pladsen for hotel Scandic.

Hjørnet Jernbanegade/Jernbanesti - mod Jernbanesti

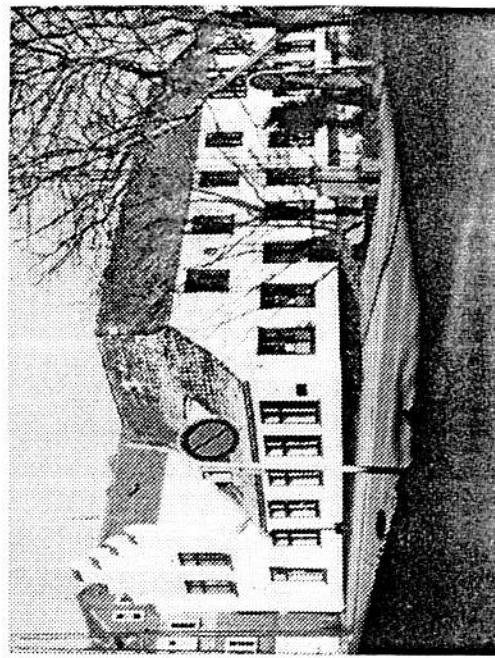

Et af de næste byggerier var beboelses- og forretningsejendommen på hjørnet af Jernbanegade og Jernbanesti med den tilhørende lagerbygning langs stien. Ejendommen blev opført for firmaet Chr. Hansen & Co. Hjørnebygningen har senere rummet Brugsen, Dansk-Svensk Stål, Syhjørnet og i dag en ortopædisk skomager; lagerbygningen har bl. a. været benyttet af Alsisk Frøavl, Møbel-Hansen og indtil for nylig Tæppe-Clausen.

Motte, i nyere tid nok bedre kendst som van Toornburg's villa. Den overgik senere til ungdomsklub, inden den måtte vige pladsen for hotel Scandic.

Morsdæle.

Endvidere har Næve stået for opførelsen af Herman Bangsgade 1 (beboelse og bageri for bagermester Grimm, senere slagter Jepsen, Meders Vaskeri og Matzens cykelforretning), Batterivej 3 (beboelse for kaptajn Jessen) og St. Rådhusgade 5, hvor Brdr. Jørgensen i dag har til huse; disse bygninger eksisterer stadig.

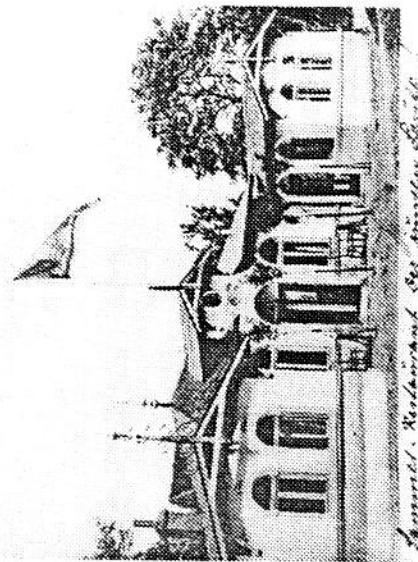
Kastanieallé 5

Efter opførelsen af villaen Kastanie Allé 7 for gartner Nicolaisen (nok bedre kendt som Dau's villa), overtog Næve selv nr. 5, hvor han i mange år havde sin tegnestue; på samme grund byggede Næve i 1924 nr 5a. Disse tre ejendomme eksisterer ikke mere - grundene er i dag benyttet som parkeringsplads.

I tilknytning til hotel "stadt Hamburg", der lå i Perlegade, men hvis grund strakte sig ned til Løngang, tegnede Næve en pavillonbygning af træ, placeret ved Løngang, der dengang kun var en sti. Pavillonen indeholdt udskænkningsssted

og to keglebaner; heller ikke dette muntre
indslag i bybilledet findes mere!

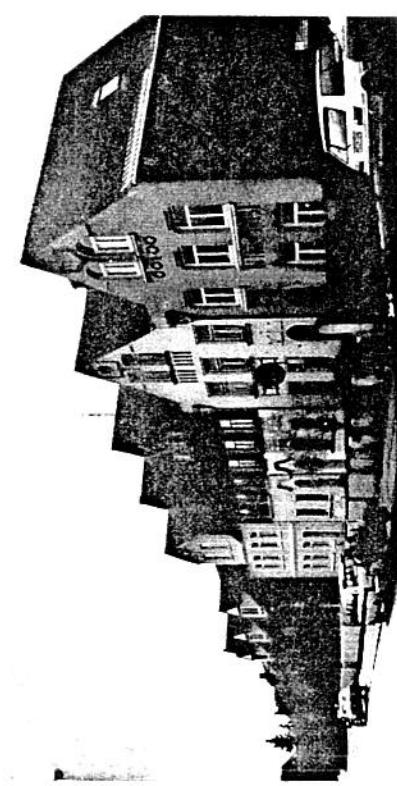
Billedet: Keglebanen ved Gammel-Nørregade

Hotel "stadt Hamburg"'s haverestaurant

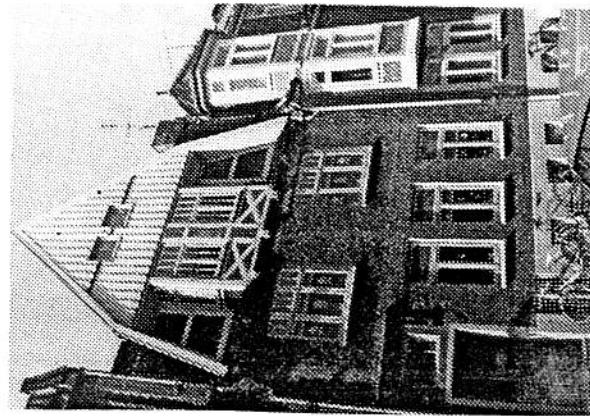
I årtierne 1904-13 tegnede og opførte Naeve en række sammenhængende bygninger.

1904-05 opførtes Kongevej 4, 6, 8 og 10, fire beboelseshuse i jugendstil, som også sikrede, at Naeve kunne beholde sine gode håndværkere, som der ellers ikke havde været arbejde til.

Kongevej 4, 6, 8 og 10

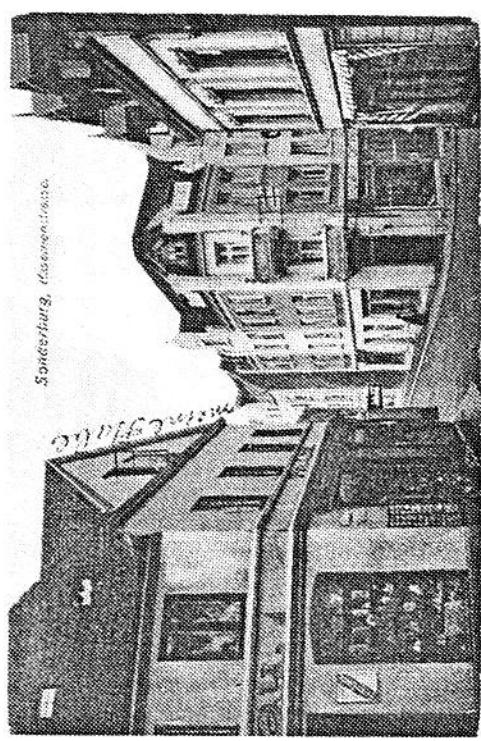
I årene 1909-13 opførte Naeve en række beboelsesejendomme mellem Perlegade og Løngang - Brandtsgade 1, 3, 5, 7 og 9 samt Løngang 27.

Brandtsgade 1 og 3

I 1906 opførtes hjørnejendommen Christian II's Gade/Brogade - og året efter naboejendommene Christian II's Gade 3 og 5. I nr. 3 fik Herthalogen til huse. Den blev 1908 selvstændig efter at have hørt under Odd Fellow-logen i Flensborg. Symbolet for logen kan stadig ses på ejendommen.

I årene 1909-16 ledede Naeve opførelsen af en række af Sønderborgs mest markante bygninger: Menighedshuset (1909), Domhuset (1911-13) og Posthuset (1914-16). Desuden stod han i 1909 (og senere igen i begyndelsen af 1920'erne) for større ombygningsarbejder på Sønderborg Slot.

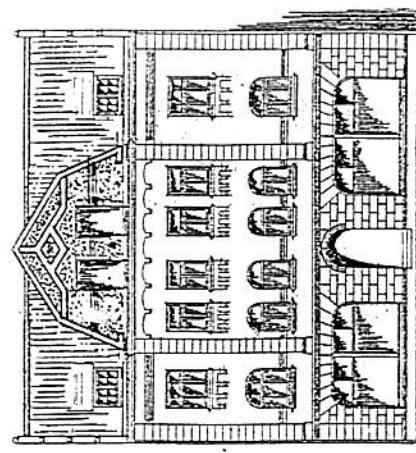

Christian II's Gade/Brogade

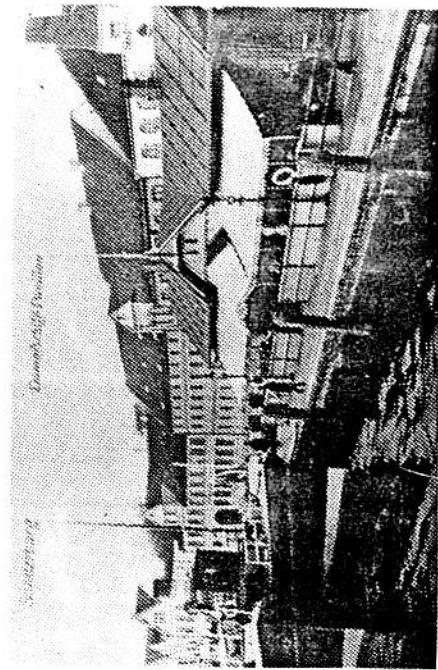

Christian II's Gade 3

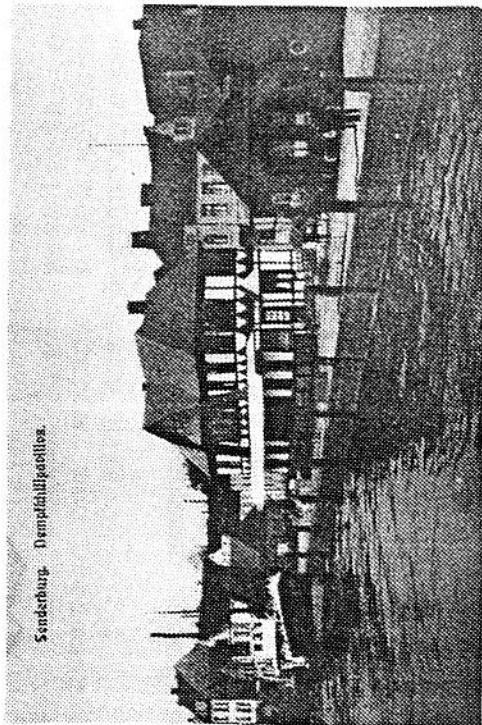
I 1913 erstattedes den hidtidige dampskebindingsværksbygning, pavillon af en markant tegnet af Næve.

Christian II's Gade 5

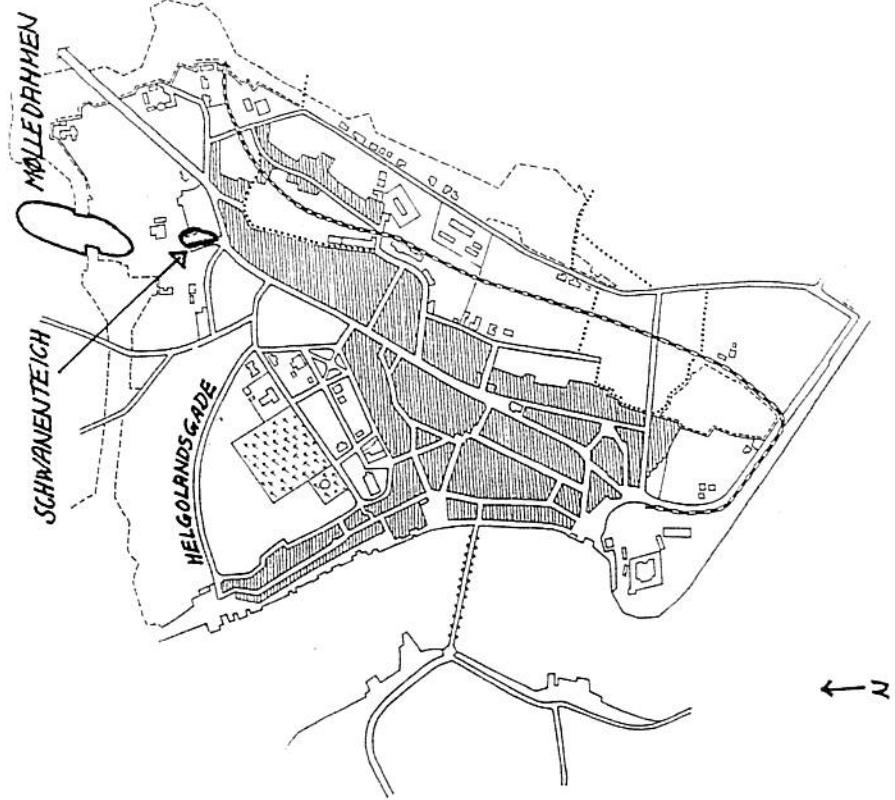

Dampskebindingsværksbygningen ca. 1900

Den "nye" dampskebindingsværksbygning

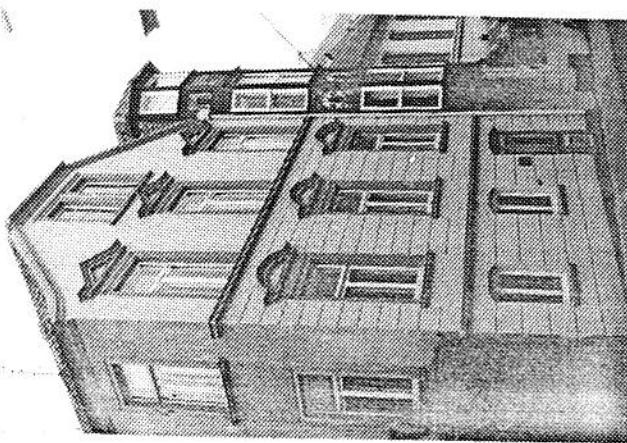
Mange af byens borgere vil endnu kunne huske festlige stunder på "DAM P" i Sigurd Petersen og Brdr. Carlsen's tid. Dampskebindingsværksbygningen blev fjernet i 1974, hvor det viste sig, at fundamentspælene var rådne.

N

Sønderborg by efter kort fra 1906

I 1917 blev Næve indkaldt til krigstjeneste under 1. verdenskrig, og han vendte først tilbage til Sønderborg 1919. Herefter stod Næve for en lang række store ombygningsopgaver: Sønderborg slot, der havde været benyttet af militæret, skulle indrettes til museum.

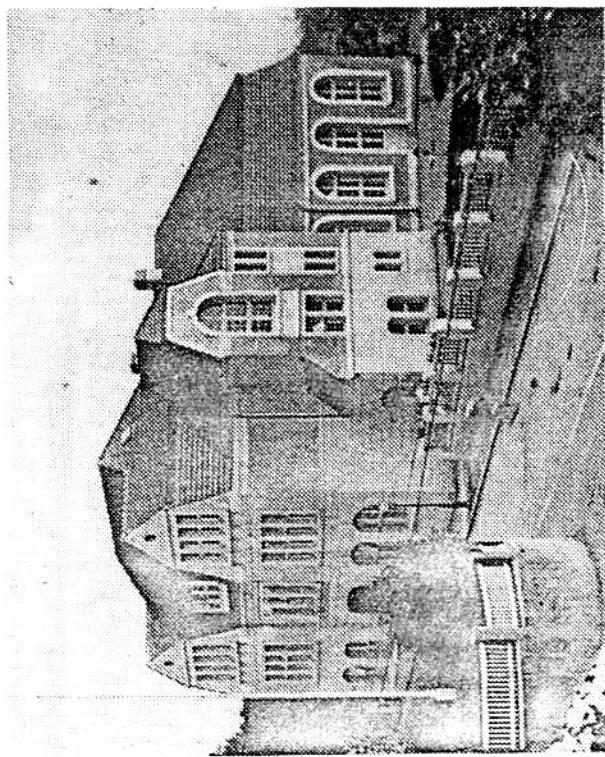

Veranda, Brogade 6

Som et mindre, men derfor alligevel smukt løst, arbejde af Næve kan nævnes en 2-etagers verandaudbygning i egetræ med udskæringer på ejendommen Brogade 6 (fra 1914).

I 1913 opførte Næve ejendommen Jomfrusti 3, hvor Næve i 1908 havde erhvervet jord, der havde tilhørt St. Jørgens hospital.

I forbindelse med bygningen af Kasernen skulle Schmidts vej (nu Hægolandsgade) udvides. Udvlingen til udvidelsen blev udført af Næve - og de 1.200 m³ overskudsjord blev brugt til opfyldning af "Schwanteich", der lå syd for Mølledammen, idet beboerne i den øvre Perlegade i langere tid havde klaged over en ulidelig stank fra dammen!

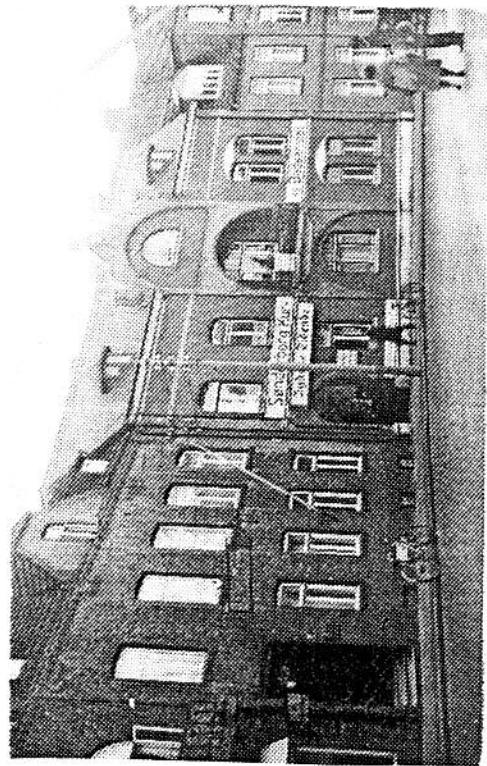

Menighedshuset, Østergade 1

Rådhusstorvet 3 (Telebutik): Hvor der havde været slagterforretning, blev der indrettet kontor til "Dybbøl-Posten", og der blev opført en ny bygning til trykkeriet i gården.

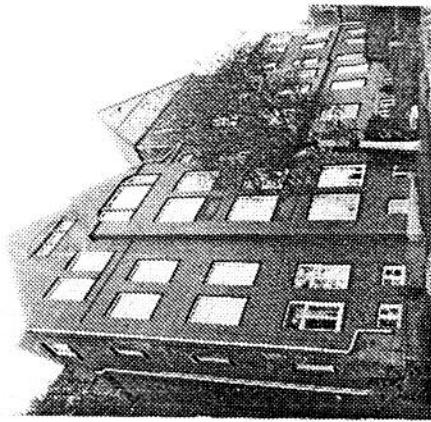
Hjørnet Perlegade/Jernbanegade (Far og Søn): "Schleswig-Holsteinische Bank" blev overtaget af "Handelsbanken" - og første del af Naeve's ombygning blev afregnet i mark, men det blev afsluttet i kroner!

Jernbanegade 7 (i dag "Arbejdernes Landsbank"): Naeve fik til opgave at indrette byens første "Kur- og Badeanstalt". I mange år havde "Jydske Tidende" kontor på første sal, og nede i forgangen var den daglige avis slæt op, så alle kunne læse de sidste nyheder.

Jernbanegade 7

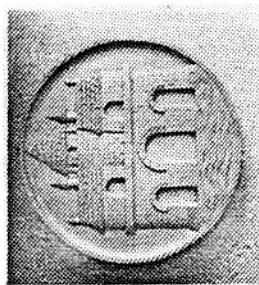
I 1924 byggede Naeve videre på sin grund på Jomfrusti 3, og i tilknytning til denne bygning opførtes nr. 3a, b, og c. Jomfrusti 3 og 3a er stadig i familiens eje.

Jomfrusti 3 og 3a

Dette byggeri markerede afslutningen på et kvarter århundredes virke.

Her i bladet er der kun blevet plads til omtalen af en meget lille del af alle de opgaver, arkitekt Heinrich Naeve har omtalt i sine livserindringer, hvor han også nævner sine trofaste medarbejdere.

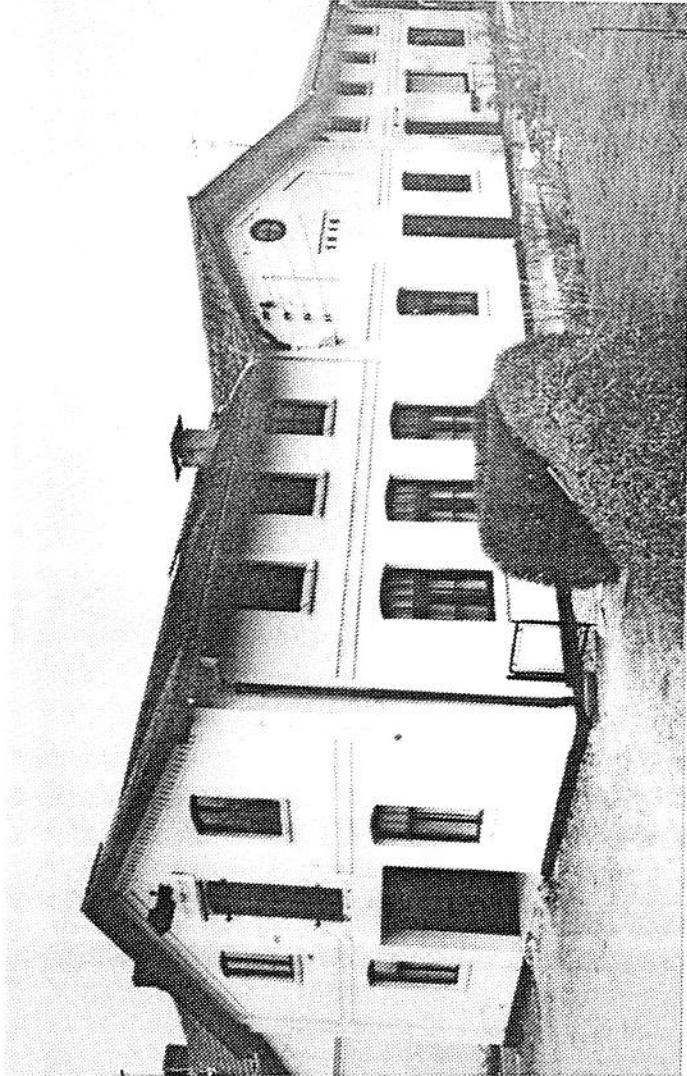
Relief på den nu nedrevne ejendom Kastanie Allé 5, hvor Naeve havde tegnestue

Over indgangsdøren til tegnestuen på Kastanie Allé havde Naeve Sønderborgs gamle byvåben placeret - måske for at vise sin tilknytning til den by, som han gennem sine talrige arbejder har været med til at forskønne.

Marie Josefsen

ELEKTRICITETSVÆRKET I KÆR

Elektricitetsværket i Kær er startet i 1904 på privat initiativ af Anders Madsen. Efter et par mindre brände og afstælse til en gruppe private personer, bl. a. Nicolaj Clausen, stødager, blev der i 1910 oprettet et andels-selskab med ca. 150 medlemmer boende på Kær halvø fra Bosager til Rønhave, hele Kær by, Ulkebølskov, Ulkebøl by op til kirken samt Ulkebøl skole.

Ejendommen Kær Bygade 32, der er opført 1910 til brug som elektricitetsværk